

Arbejdsidentitet i et nyt land

Forhandling af rolle og identitet i kvindelige flygtnings arbejds- og familieliv

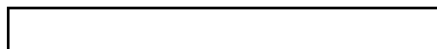
*Liane Krogh Bæk, Abir Mohamad Ismail
& Johanne Korsdal Sørensen*

Hvad betyder arbejde for kvindelige flygtninge? Det sætter vi i denne artikel fokus på gennem tre kvindelige flygtnings beskrivelser af deres vej til det danske arbejdsmarked. Kvinderne har forskellige udgangspunkter og livsomstændigheder, som har betydning for deres vej til arbejdsmarkedet. Arbejde spiller en stor rolle i kvindernes nye liv i Danmark. Det kræver dog anerkendelse af omgivelser, familie og netværk, for at kvinderne kan opbygge en arbejdsidentitet i et nyt land.

Kvindelige flygtninge på arbejdsmarkedet

Debatten om flygtnings arbejde er ikke ny, og ofte er kvindelige flygtnings relation til arbejdsmarkedet på den politiske dagsorden. Aktuelt fremlagde regeringen i slutningen af april 2023 et forslag om arbejdspligt for borgere med integrationsbehov. Forslaget blev i oktober 2023 vedtaget af et flertal i Folketinget. Det vil især få betydning for kvindelige flygtninge, som ikke har tilknytning til arbejdsmarkedet. Netop den målgruppe har vi fokus på i denne artikel, som bygger på en undersøgelse foretaget af Moesgaards Antropologiske Analyseenhed (MANTRA) på baggrund af et samarbejde med to danske kommuner og Styrelsen for International Rekruttering og Integration.

Det nyligt vedtagne forslag viser, hvordan økonomiske incitament er ses som centrale motivationer for at arbejde. Kvinderne i denne undersøgelse fortæller også om de økonomiske fordele ved at arbejde. Vi har igen og igen hørt dem formulere sætninger som: "Jeg vil gerne forsørge min familie, være selvstændig og bidrage til samfundet".

De peger på den måde selv på de økonomiske fordele og er bevidste om forventningen om hurtigst muligt at blive en del af arbejdsmarkedet. Der er dog for kvinderne mere på spil end at finde et arbejde, og for en del kvinder kan vejen til ordnært arbejde være lang.

Kvinderne i undersøgelsen ønsker at arbejde og blive en del af arbejdsmarkedet i Danmark. Få af kvinderne har uddannelse

kapitlet “Engang flygtning, altid flygtning?” i bogen *Paradigmeskiftets konsekvenser. Flygtninge, stat og civilsamfund* fra 2023, hvordan gentagne virksomhedspraktikker skaber en oplevelse af meningsløshed og en manglende følelse af formål. Dette gælder også i undersøgelsen her, hvor kvinderne peger på, at manglende progression mod arbejde og gentagelser skaber en følelse af demotivation.

ALDER			
Under 30 år	30-40 år	40-50 år	Over 50 år
1	11	7	2
ALDER			
Under 30 år	30-40 år	40-50 år	
1	11	7	
CIVILSTAND			
Gift	Skilt	Enke	
15	3	2	
ANTAL ÅR I DANMARK			
Under 4 år	4-10 år	Mere end 10 år	
2	15	4	
OPHOLDSGRUNDLAG			
Familiesammenført	Flygtning	Ukendt	
14	6	1	

Oversigt over alder, civilstand, tid i Danmark og opholdsgrundlag for alle kvinderne i undersøgelsen *Rejsen til beskæftigelse? Et kvindespæktiv på det danske arbejdsmarked*. (På tidspunktet for undersøgelsens interview i foråret 2022)

eller arbejds erfaring fra deres hjemlande. Alle er eller har været i forløb med beskæftigelsesrettede indsatser som sprogskole, virksomhedspraktik, kursusforløb, uddannelse eller løntilskud. For nogle kvinder har virksomhedspraktik ført til en løntilskud stilling og herefter et fast job, på den måde har indsatserne været skridt på vejen. For andre kvinder har den ene virksomhedspraktik ført til den næste. Det fremhæves af Ditte Shapiro og Rikke Egaa Jørgensen i

I denne sammenhæng er sprog en anden faktor som åbenlyst har stor betydning for adgangen til arbejdsmarkedet. Det fremhæves også ofte af kvinderne selv som et vigtigt led i deres vej mod at kunne indgå på en arbejdsplads. Imidlertid oplever flere af kvinderne også, at der er stort fokus på deres manglende sprogkunderskaber fremfor på deres lyst til at lære sprog i en arbejds kontekst, hvor de kan tale med kollegaer og forbedre deres sprogkunderskaber.

I denne artikel fremhæver vi de identitets- og rolleforhandlinger, som sker i tre kvinders fortællinger om at finde vej til arbejdsmarkedet. Selvom kvinderne befinder sig i sammenlignelige situationer, er deres baggrund, familieliv og udgangspunkter for adgang til arbejdsmarkedet forskellige. De tre kvinders fortællinger viser vigtigheden af anerkendelse af deres nye rolle og arbejdsidentitet samt betydningen af arbejde.

Af hensyn til kvindernes identitet og på grund af deres meget personlige fortællinger, er de i vores undersøgelse anonymiseret. Navnene i artiklen er derfor pseudonymer, og personlige karakteristika er slørede.

Forsørger, selvstændig og uafhængig

Alle kvinderne i undersøgelsen beskriver, hvordan det at være forsørger, selvstændig og uafhængig af det offentlige system er centrale motivationer for at arbejde. Nourin, en ung kvinde fra Syrien i starten af 30'erne, udtrykker det således:

“At være hjemmegående er et no-go for mig. Jeg er stolt af at være selvstændig. Der er også mange udgifter i Danmark, og det koster at leve. Derfor er både manden og kvinden nødt til at arbejde.”

Nourin vil arbejde og bidrage til familiens forsørgelse, hvilket hun forbinder med en stolthed. Samtidig peger hun på nødvendigheden af, at både hun og hendes mand bidrager til familiens økonomi.

Vi møder Nourin på en café i nærheden af hendes hjem. Hun har en livlig energi og er målrettet omkring sit arbejdsliv. Nourin har været seks år i Danmark. Hun er flygtning fra Syrien og bor med sin mand, som kom til Danmark omkring et år før hende og deres ældste barn. I Syrien var Nourin hjemmegående, men hun var begyndt på et frisørkursus i Syrien:

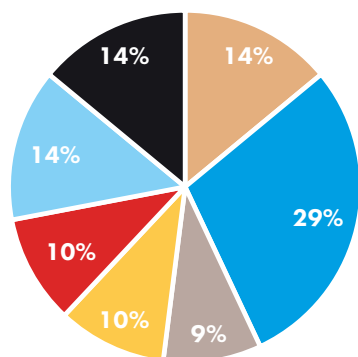
“Det var faktisk min mands idé med frisørkurset, fordi jeg kedede mig med at gå hjemme. Og han mente, at jeg ville kunne bruge det, når jeg kom til Danmark.”

Inden hun kom til Danmark, fortalte hendes mand om hverdagen og livet i Danmark. Nourin følte sig derfor forberedt på, at livet i Danmark ville være anderledes, men alligevel var det svært at omstille sig til et nyt land og en ny hverdag: “I starten følte jeg mig ensom. Min søn var startet i vuggestue, og min mand var i praktik og sprogskole. Jeg var meget ivrig efter at arbejde og lære det danske sprog. Men det var meget hårdt i starten.” Nourin ville gerne hurtigt arbejde og forsøgte at komme i lære som frisør via kommunen. Tilbage mel-

VIRKSOMHEDSRETTEDE FORLØB

Det er ifølge Integrationsloven et krav, at kommunerne så vidt muligt tilbyder en virksomhedsrettet indsats indenfor 2 uger og senest en måned efter akomst til kommunen. Ofte kombineres sprogundervisning og den virksomhedsrettede indsats, eksempelvis virksomhedspraktik eller løntilskud.

Model over alle kvindernes beskæftigelsesstatus på tidspunktet for undersøgelsens interviews i foråret 2022 (Af forfatterne på baggrund af rapporten: *Rejsen til beskæftigelse? Et kvindeperspektiv på det danske arbejdsmarked*).

Fuldtids arbejde

Deltids arbejde

Løntilskud en ordning, som skal lede borgeren tættere til ordinær ansættelse. Aflønning sker i virksomheden, som modtager et løntilskud fra det offentlige pr. lønnet time. Løntilskud har normalvis en varighed af maksimalt 4-6 måneder, men efter Integrationsloven kan løntilskud gives i op til 12 måneder.

Integrationsgrunduddannelse (igu)

Formålet med uddannelsen er at hjælpe flygtninge og familiesammenførte i retning af erhvervsrettet uddannelse eller beskæftigelse. Forløbet varer to år og indeholder både praktisk oplæring og undervisning med faglig opkvalificering og danskuddannelse.

Virksomhedspraktik alle ledige borgere har mulighed for at komme i virksomhedspraktik

for at afklare og udvikle kompetencer med henblik på at komme tættere på job. Borgere omfattet af Integrationsloven skal tilbydes et virksomhedsrettet forløb. Der aftales et præcist formål forud for virksomhedspraktikken. Virksomhedspraktik er generelt kortvarige, men varigheden kan afhænge af ydelse og individuelle behov.

Uddannelse (VUC/FVU) FVU er forberedende voksenundervisning, hvor voksne for eksempel kan tage 9. klasse og derefter videreudanne sig.

Ledig

dingen var dog, at det ikke var muligt, fordi hendes sprog ikke var godt nok. Hun fik derfor afslag på sit ønske om at komme i praktik hos en frisør. Nourin gav ikke op og fandt selv en frisørsalon, hvor hun kunne komme i praktik.

Det er blevet en selvfølge for Nourin at arbejde, og hun gik målrettet efter sit ønske om at komme til at arbejde som frisør: "Det er meget vigtigt for mig at arbejde, for jeg vil ikke være afhængig af kommunen," siger Nourin og beskriver en stor stolthed

ved at være selvforsørgende: "Mine børn er også stolte af mig. De er glade for, at jeg arbejder, og de tænker, at de har en god og stærk mor." Familien har på den måde også betydning for Nourins ønske om at arbejde og klare sig selv. Arbejde blev en mulighed for Nourin i mødet med hverdagslivet i et nyt samfund. Det var både nødvendigt for familien, og fordi hun havde et ønske om at træde ind på arbejdsmarkedet, som allerede var begyndt i Syrien, hvor hun følte sig ensom og kedede sig

som hjemmegående. Nourins fortælling viser, at arbejde er forbundet med en stolthed af at være selvforsørgende, samtidig er arbejde blevet en identitetsmarkør for Nourin.

Et godt forbillede og en stærk mor

“Det, der motiverer mig til at arbejde, er mine børn. Mit største håb som mor er selvfølgelig, at mine børn får en uddannelse, får et godt arbejde og klarer sig i livet,” fortæller Arzu som noget af det første i vores interview. I mange af kvindernes beskrivelser af deres arbejdsidentitet fremstår deres børn og familie som særligt betydningsfulde.

Arzu er i slutningen af 30'erne, hun er flygtning fra Afghanistan og har været få år i Danmark med sin mand og børn. Arzu har ingen uddannelse eller arbejds erfaring fra sit hjemland. Det har derfor været krævende for hende at finde et job, som passede til hende. Hun havde også svært ved at forestille sig, hvilket job hun kunne få. Da hun kom til Danmark, blev hun først tilbudt en praktik på et vaskeri: “Jeg var nervøs for at skulle arbejde med computere, og man skal være meget forsigtig og kunne læse godt for at vaske tøjet på den rigtige måde,” fortæller hun. “Efter lidt tid fandt jeg en praktik i et køkken. Det kunne jeg bedre forestille mig. Men jeg skulle lige lære alle køkkenredskabernes navne på dansk,” tilføjer hun med et smil. Hun fortæller, at hun nu værdsætter at arbejde og at være rollemodel for sine børn: “Jeg er glad for mit liv her og for, at jeg kan arbejde og vise mine børn, at her arbejder både kvinder og mænd.” For Arzu står det at være en god rollemodel frem som meget centralt. Hun skulle finde et arbejde, som hun kunne forestille sig, men især vil hun vise sine børn vigtigheden af at arbejde:

“Jeg har lært mine børn, at arbejde er vigtigt. De tjener selv deres egne lommepenge ved at dele aviser ud. Det er vigtigt, at de bliver selvstændige.”

For Arzu hænger arbejde tæt sammen med hendes ønske om, at hendes børn får en god fremtid.

Flere kvinder beskriver ligesom Arzu, at de ser sig selv som stærke mødre og gode rollemodeller for deres børn, når de arbejder. Arbejdet er dermed en central del af kvindernes identitetsopfattelse som gode mødre og forbilleder. Arbejdsidentitet og familierelationer påvirker hinanden og hænger sammen på forskellige måder. Carolyn Heinrich beskriver i en artikel fra 2014, hvordan det at være en rollemodel for sine børn gennem arbejde har betydning for ens adfærd, holdninger og værdier relateret til sit arbejdsliv. Ifølge kvinderne i undersøgelsen har det en varig indflydelse på deres børns opfattelse af arbejde og personlige udvikling. Arzu og Nourin ønsker begge at være rollemodeller for deres børn ved at vise vigtigheden af en stærk arbejdsmoral og at lægge en indsats og dedikation i deres arbejde. De ønsker at vise deres børn værdien af vedholdenhed og arbejde. Begge kvinder mener, at deres

arbejdsmoral, erfaringer og identitet vil påvirke de værdier, de videregiver til deres børn. Det har samtidig indflydelse på deres tilgang til forældreskab, hvor de ved at vise positive arbejdsrelaterede værdier og adfærd indirekte medvirker til at forme deres børns holdninger til arbejde, personlig vækst og fremtidige ambitioner.

At blive en 'kvinde, der arbejder'

Forskning viser, at arbejdsidentitet blandt kvindelige flygtninge i Europa varierer meget afhængig af kulturel baggrund, uddannelse, færdigheder og specifikke individuelle forhold. Flygtninges baggrund, erfaringer og oplevelser giver dem forskellige udgangspunkter for at skabe et arbejdsliv i et nyt land. For nogle kvinder er det nyt at arbejde uden for hjemmet, og det er forbundet med forestillinger og uvished omkring, hvordan man selv vil kunne arbejde. Det kan være et stort skridt at bevæge sig ud af hjemmet og indgå på en arbejdsplads. Som Jamillah, en kvinde i 40'erne, siger: “At gå ud fra hjemmet er en stor ting for mig, virkelig stor!” da vi taler om, hvordan hun fik sit arbejde.

Jamillah besøger vi i hendes hjem, hvor hun byder på te og småkager. Hun kommer fra Somalia og har været mere end 10 år i Danmark. Hun er i dag skilt fra sin tidligere mand. I flere år efter hun var kommet til Danmark, var Jamillah hjemmegående og på barsel. Hun beskriver, hvordan at det tog lang tid for hende at tro på, at hun kunne arbejde. I begyndelsen havde hun svært ved at forestille sig at arbejde. Hun fortæller, at hendes netværk heller ikke troede på det. Hun følte, at hun ikke kunne bidrage med noget. På et tidspunkt begyndte hendes børn at spørge, “hvad har du lavet i dag, mor?”, når de spiste aftensmad. Hun siger med et undrende blik: “Hvad skulle jeg svare dem? Jeg laver mad, vasker op og rydder op efter jer. Det samme svar hver dag... Men de blev ved med at spørge!” Til sidst tænkte hun, at nu ville hun gøre noget, og spurgte sin sagsbehandler, om hun kunne finde noget til hende at lave. Det førte til, at hun kom i virksomhedspraktik på et plejehjem og tog et kursus.

Hun beskriver, hvordan hun ‘fandt sin retning’ og følte, at hun faktisk godt kunne arbejde. Jamillah havde behov for at erfare, at arbejde var en mulighed for hende. Hun fortæller, at hun nu har fået kollegaer, der opfordrer hende til at tage SOSU-uddannelsen. Det har givet hende troen på, at hun kan bidrage og arbejde. Det muliggjorde forestillingen om et arbejdsliv for Jamillah. Både børnenes spørgsmål og det, at hun bevægede sig ud på en arbejdsplads, mødte kollegaer og oplevede at kunne bidrage, havde betydning for, at hun nu har et job og har ‘fundet sin retning’. Det kan være en længere proces at forestille sig selv arbejde. Anerkendelse fra ens omgivelser er vigtige skridt på vejen mod at forestille sig selv på arbejdsmarkedet.

MANTRA

Moessgårds ANTRopologiske Analyseenhed

Antropologisk analyse af menneskelige samspil og strukturer

i din organisation, hos dine borgere, patienter, kunder eller samarbejdspartnere

Familiens betydning, køn og rolleforhandlinger

Arbejdsidentitet handler ikke kun om kvinden selv, og i nogle tilfælde kan det være genstand for længerevarende forhandling med ægtefællen. For både Arzu og Nourin har deres ægtefælle betydning i vejen til arbejdsmarkedet. Nourin beskriver, at hendes mand støtter hende, men det var ikke åbenlyst fra start: "Min mand støtter mit ønske om at arbejde, selvom han sikkert ikke ville have noget imod, at jeg gik hjemme. Men jeg kan ikke se mig selv som hjemmegående her i Danmark," siger hun. For Arzu krævede det tid for hendes mand at acceptere, at hun skulle arbejde: "Han støtter mig helt sikkert... Men i starten var han meget imod, at jeg skulle gå i skole og arbejde. Han var så meget imod det... Inden jeg kom til Danmark, kunne vi skændes om det i telefonen. Han ville selv forsørge mig og børnene." Arzu beskriver, at det ændrede sig, da hun kom til Danmark og var hurtig til at lære dansk, imens hendes mand havde meget svært ved at lære sproget: "Nu kan han slet ikke forestille sig, at jeg er hjemmegående, men det tog tid." Arzus mand havde i udgangspunktet den opfattelse, at det var hans opgave og ansvar at forsørge familien, og det tog tid at ændre.

For både Nourin og Arzu krævede det en forhandling af deres rolle og kønsidentitet i familien. Mange kvindelige flygtninge fortsætter med at udføre en betydelig del af husholdnings- og omsorgsopgaver i hjemmet, samtidig med, at de indtræder på arbejdsmarkedet. Balancen mellem arbejdsansvar og familieforpligtelser påvirker derfor i mange tilfælde direkte deres valg af karriereforløb og arbejdsidentitet.

Familien og familielivet kan dermed have indflydelse på kvindernes valg i forhold til arbejde og indtræden på arbejdsmarkedet. Det viser sig også gennem opfordringer. Jamillahs døtres spørgsmål under aftensmaden viser,

at selvom Jamillah selv havde svært ved at forestille sig at arbejde, så kunne hendes børn godt se det. Deres vedholdenhed påvirkede hendes beslutning om at finde et arbejde. Nourin og Arzu fortæller begge om vigtigheden af at være en god rollemodel ved at arbejde, derudover spiller også deres ægtefælle en rolle i deres vej til at arbejde.

Forhandling af en ny identitet: At finde balance mellem arbejds- og familieliv

De tre kvinders fortællinger viser på hver sin måde, at relationer spiller en central rolle i deres identitetsopfattelse. Inspireret af Richard Jenkins begreb *Social Identity* ser vi arbejdsidentitet som et relationelt skabt fænomen, hvor rolleforhandlinger sker i kvindernes relationer til familiemedlemmer, netværk og på arbejdspladsen. De tre kvinders fortællinger viser, at kvindernes arbejdsidentitet er under opbygning og påvirkes af mange faktorer. Kvindernes ønske og håb om at indtræde på arbejdsmarkedet er stort. Det kræver imidlertid også, at familien både støtter og indstiller sig på det. Desuden kræver det, at det er muligt for kvinderne at finde arbejdspladser, hvor de kan forestille sig at arbejde og anerkendes for deres bidrag.

Kvinderne i vores undersøgelse peger på flere temaer og udfordringer, som påvirker deres arbejdsidentiteten. En stor del af kvinderne har tidligere levet i en kulturel kontekst, hvor der lægges vægt på traditionelle familieroller og kønsnormer. De navigerer derfor i et nyt kulturlandskab i Danmark, som påvirker deres opfattelse af arbejdsidentitet samt deres rolle i og uden-

for familien. Tilpasning til en ny arbejdskultur kan dermed ændre deres opfattelse af egen arbejdsidentitet. Kvindelige flygtninge må navigere mellem de forskellige kulturelle forventninger, som de mødes med. Samfundet forventer, at de arbejder og tilpasser deres adfærd på arbejdspladsen, men der er også forventninger til deres rolle i familien og netværk. Dermed må de i nogle tilfælde balancere mellem forskelligrettede forventninger til deres rolle som kvinde privat i familien og offentligt på arbejdspladsen.

Arbejdsidentitet opbygges ikke kun af kvinderne selv gennem deres drømme, håb og lyst til at arbejde. Deres motivation og drivkraft mod arbejdsmarkedet har stor betydning, men det er nødvendigt, at kvinderne oplever det som muligt og mødes af et arbejdsmarked, der ser deres potentiale. Som Richard Jenkins pointerer, er netop anerkendelse fra ens omgivelser essentiel for identitetsdannelsen. Forhandlingen af roller i familien og anerkendelse fra kvindernes omgivelser er vigtige skridt i opbygningen af deres arbejdsidentitet. For nogle af kvinderne er det vigtigt at blive bekræftet i, at de kan arbejde. Det gælder især for kvinder, som tidligere primært har været hjemmegående, da forestilling om at arbejde kan virke fjern og rumme megen usikkerhed omkring, hvorvidt det er muligt for dem at varetage et job. Dermed er det ikke kun de nære relationer, men også mødet med arbejdsplads, kollegaer og ledere, som bidrager til opbygning af kvindernes arbejdsidentitet.

Arbejdsidentitet i et nyt land

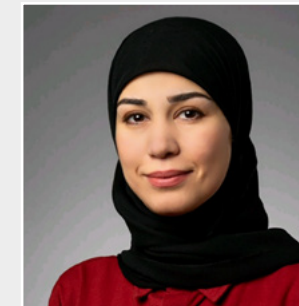
De tre kvinders fortællinger, som vi har udfoldet i denne artikel, giver et indblik i, hvordan vejen til arbejdsmarkedet for kvindelige flygtninge er fyldt med forskellige erfaringer og udfordringer. Kvinderne i undersøgelsen har alle mødt udfordringer og haft svært ved at forestille sig, hvordan deres arbejdsidentitet kunne udfolde sig. Mange oplever, at deres sprogfærdigheder ikke er gode nok, at de mangler et netværk for at få adgang til jobmuligheder, og nogle møder diskrimination i deres jobsøgning. Herudover er det nye liv i Danmark for nyankomne flygtninge ikke kun et spørgsmål om at finde arbejde, men også om at finde sig til rette i et nyt samfund, opbygge et socialt netværk og skabe en tryk tilværelse for sig selv og sin familie. Alle disse aspekter har på forskelligvis indvirkning på kvindernes valg og muligheder for at blive en del af arbejdsmarkedet. Derfor kan vejen til arbejdsmarkedet se ud på vidt forskellige måder. Forestillingen om og skabelsen af en arbejdsidentitet er begge vigtige skridt.

Forslag til videre læsning

Shapiro, D. & Jørgensen, R. E. (2023). Engang flygtning, altid flygtning? Hyperprekære integrationsprocesser mellem politik og praksis, i Mikkel Rytter, Sarah-Louise J. Mortensen, Susanne Bregnbæk og Zacharu Whyte (Red.), *Paradigmeskiftets konsekvenser. Flygtning, stat og civilsamfund*. Aarhus Universitetsforlag. S. 261-279.

Heinrich, C. J. (2014). 'Parents' employment and children's wellbeing'. *The future of children*, Vol. 24 (1). S. 121-146.

Jenkins, R. (2014). *Social Identity*. 4th edition. Routledge, London.

Om forfatterne

Liane Krogh Bæk er uddannet antropolog ved Aarhus Universitet og har siden sit kandidatfelterarbejde arbejdet med flygtninge og migranter i forskellige sammenhæng. Liane har været videnskabelig assistent på projektet 'Rejsen til beskæftigelse og det danske arbejdsmarked', som denne artikel er blevet til på baggrund af.

Abir Mohamad Ismail er ph.d. i antropologi og har en baggrund i religionsvidenskab samt arabisk- og islamstudier. Abir har arbejdet med minoritetsetniske grupper i Danmark og interesserer sig særligt for kultur, køn og intergenerationelle familierelationer. Abir har været videnskabelig assistent på projektet og har blandt andet bidraget med at foretage interviews på arabisk med de arabisktalende kvinder i undersøgelsen.

Johanne Korsdal Sørensen er sundhedsantropolog og ph.d. i sociologi. Hun har 20 års erfaring som forsker og projektleder i konsulentarbejde og innovationsprojekter. Johanne er faglig leder af Moesgårds ANTRopologiske Analyseenhed – MANTRA, som hun har opbygget sammen med Afdeling for Antropologi ved Institut for Kultur og Samfund, Aarhus Universitet. Johanne har været projektleder på undersøgelsen bag denne artikel og leder pt. to igangværende forsknings- og innovationsprojekter sammen med forskerkolleger og eksterne samarbejdspartnere.